

ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ ...

«Sonra duman halinde bulunan fezaya yöneldi...», *Enbiya Sûresi'nin 30. âyetinde:*

أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَا هُمَا ...

«Göklerle yer bitişirken biz onları birbirinden ayırdık...», *âyet-i kerîmeleri ile ondört asır önce fezada yüzen bütün gezegenlerin önce bir duman (Nebilöz) halinde iken, o âlemşumul manzumeden ayrıldıklarını; Ya-sin Sûresi'nin 39. âyeti:*

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا

«Güneş kendi yörüngesinde yürüyüp gitmektedir.» ile *Güneş'in hareket halinde bulunduğu; yine aynı sûresinin 40. âyeti:*

وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

«Seyyarelerin hepsi (fezada) birer yörüngede yürürler» ile *fezadaki büyük küçük her gezegenin rastgele değil, tesbit edilmiş birer yörünge üzerinde hareket ettiklerini; Neml Sûresi'nin 88. âyeti:*

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدًا وَهِيَ تَرُمُّ لِسَحَابٍ ...

«Sen dağları görür, onları yerinde durur sanırsın. Halbuki onlar bulutlar gibi geçer giderler...» ile *de Dünya'nın dönmekte olduğunu haber verirken, Araf Sûresi'nin 179. âyet-i kerîmesi ile de:*

لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَانُوا لَنَا مَرغُوبًا

«Onların kalpleri vardır onunla anlayamazlar; gözleri vardır onunla göremezler; kulakları vardır onunla işitemezler. Onlar hayvanlar gibidirler; bilakis onlardan da aşağıdırlar...» demek sûretiyle göz, kulak ve kalp gibi fiziki azalarımızın vazifelerini eksiksiz olarak yapabilmeleri için de mutlaka manevî gıdadan, mânâ ilminden nasıpdar olmaları icap ettiği haber verilmektedir. Bunun için diyoruz ki, eğer insanoğlu, diğer canlılardan farklı olarak kâinattaki hadiseleri «şey cihetten», yani altı buuddan görmek istiyorsa Kur'ân'a yönelmeli, Kur'ân'ı anlamalı ve Kur'ân'ın metodu ile hadiselerin tahlilini yapmalıdır.

Çünkü Kur'ân, bir derya-yı ilimdir.

Çünkü Kur'ân, bir menba-yı irfandır.

Çünkü Kur'ân, bir mecele-i ahlâktır.

Çünkü Kur'ân, bir hazîne-i fazilettir.

Çünkü Kur'ân, bir Kanûn-i ilâhîdir.

Çünkü Kur'ân, bir kitâb-ı ezeldir.

Çünkü Kur'ân, bir hitâb-ı ebedidir.

Çünkü Kur'ân, bir tebliğ-i Muhammedî'dir.

İlâhiyât

DUÂ

Ramazan ARSLANBABA
Tavşanlı Müftüsü

İSLÂMİYETİN önemli emir ve ibâdetlerinden biri de duâdır. Duâ bir mü'min için, içinde yaşadığı dünya mahbesinden ukbâya, ümide, saâdete ve sonsuzluğa açılan nefes ve hayat penceresidir.

Duâ kelimesi lügatte çağırarak, istemek, söylemek anlamlarına gelir. Şeriat ıstılahında ise dergâhı ilâhiden hayır, rahmet, ni'met ve hâcet recâ etmektir.

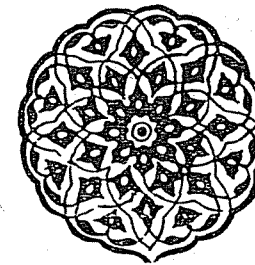
Kölenin efendisinden, küçüğün büyükten, âcizin gücü yetenden arzu, hacet, sevgi ve ihsan talep etmesi nekadar tabii ise, mü'minin de ma'budu olan Allahu Teâlâdan yalvarıp yakararak arzuhâl etmesi de en az o ölçüde tabii ve fitridir.

Daima, duâ, niyaz ve iltica ile yaratıcısına el ve gönül açan mü'min, karamsarlığın, ye'sin ve ümitsizliğin elemelerini tadmaz. Onun hayatını ümid, surûr ve huzûr kaplar.

Duâyı reddeden, onu Cenabı Hakkın ilim ve takdirine karşı bîde-bâne bir davranış zannedenler vardır. Bu telakkî kitap ve sünnetin açık nasları ile aslâ bağdaşamaz. Duâyı lüzumsuz, zâid ve fuzulî bir amel gibi göstermek gayretinde olan kişilerin görüşlerini te'villerle hakka uydurmak vazifemiz olmadığı gibi, bu görüşlerin sahiplerini tenkide de lüzum görmeyiz. Sadece bu kabil iddiaların Ehli Sünnetçe şâyânî hürmet olamayacağını beyan ve ilân ederiz.

Duâyı, kadere itiraz gibi zan ve tavsif edenlerden Şirazlı Hâfız: (v. 792 H.) Muhtacım ve istemiyorum. Hazreti Kerim huzurunda iste-meğe ne lüzum var» demektedir. Hindli Şâir Feyzi Hindî (1547-1597 M.) ise «Bizim hacetlerimize mademki kendisi vakıftır, o halde duâyâ hacet ne? Allah Allah» diyerek duâyı lüzumsuz addettiğini açıklamaktadır. Muğlak ve müphem söz ve davranışları ile asırlardır İslâm Ümmeti arasında Ehl-i Sünnet akidesinin tezelzül ve ihtilâta sebep olmuş bulunanlardan meşhur Hallaç Hüseyin Mansur (858-922) un da buna benzer sözleri çoktur.

Bu bapta en güzel fikir mâruf müfessirlerimizden merhum Elmalı Hamdi Yazır Efendinin: «İlimden dem vuran bazı cahiller duâyı faidesiz bir şey zannetmişlerdir. Bunların başında kudret-i fatrayı bir

kuvvet-i amyâ (kör kuvvet) zu'meden (sanan) kör kuvvetçiler vardır.» (1) buyurmakta ve süreti haktan görünerek akidemize hülûl ve nüfuz imkânı kollayan bu yöndeki yanlış telâkkilerin butlanını uzun uzun izah ve isbat eylemektedirler.

Bütün müslümanların ise her hususta olduğu gibi duâ konusunda da yegâne mesned ve muktedâbihimiz şüphesiz yalnız Kur'anı Kerim ve Rasûlullahın sünnetidir. Bundan ötesi fazlâ kelâmdır.

Kur'anı Hakimin bir çok yerinde duâdan bahs olunmakta, duânın âdâbı öğretilmekte, enbiyâdan hikâyeten onların mübârek dilleri ile duâlar naklolunmakta ve mü'minler duâ ile emrolunmaktadır.

Bir fikir vermek üzere sadece birkaç tane âyeti celfleye bakalım. «Kullarım (Habibim) sana beni srounca (haber ver ki) işte ben muhakkak yakınımıdır. Bana duâ edince ben o duâyı edenin da'vetine icabet ederim» (2). «Rabbimiz şöyle buyurdu: Bana duâ edin. Size icâbet (ve duânızı kabûl) edeyim. (3). «En güzel isimler Allahındır, o halde ona bunlarla duâ ediniz» (4). «Rabbini, içinden yalvararak ve korkarak (fakat) yüksek olmayan bir sesle sabah ve akşam an. (duâ ve zikret) (5) Gafillerden olma» (6) ve Rabbimize yalvara yakara, gizlice duâ edin. Şu bir hakikattir ki: Allah haddi aşanları sevmez» (7) buyurmaktadır.

Resulü A'zam Efendimizin de bu vâdide pek hikmetli ve irşadkâr çok mübarek buyrukları vardır. Bu meyanda «Duâ bir ibadettir» (8), «Duâ; mü'minin silâhı, dinin direği ve göklerle yerlerin aydınlığıdır» (9) ve nihayet: «Duâ ibâdetin (özü, cevheri) ilâhîdir.» (10) hadisi şeriflerini kaydedebiliriz.

Ne yazık ki lâhut deryâsından şifa akıtan duâ adlı bu muazzez çeşmeden bu gün din kardeşlerimiz —bu ibadetin şanı ile mütenâsip bir vukûf ve suûra sâhip olmadıklarından — gereği ölçüde için müstefid olamamaktadırlar.

Hacı yollama duâsından tutunuz da güveyi, gerdek, sofrâ, sakal, şerbet, mevlîd, karnıca ve şirinlik duâsı icadlarına kadar, İslâmın madde ve rûhuna zıd bir basmakalıp ilim, anlayış, asliyet, huzû ve huşûdan uzak duâ tarzı ve bu tarzı geçim yolu edinmiş bid'atçılığa mücessem örnek halinde bir duâhanlık mesleği türemiştir.

Böyle bir duâ telâkisinin hâkim olduğu toplumumuzda âdetler ibâdetleşmiş olup, ibadetler ise ya asliyetini kaybedip bozulmuş, yahut ta rûhunu yitirip âdâti âdiyeden sayılır ve sanılır olmuştur. Bu gerçeğin en kesin delili, bu gün duâ ibâdetinin, âdâb ve şerâitine hiç uyulmadan gelişti güzel yapıları veya bu şerâitin yeteri kadar bilinmemekte oluşudur.

Duânın mesnun vechile ifâ ve icrâsını te'min edebilmek için bilinmesi ve uyulması gerekli bazı vazifeler vardır. Bunları maddeler halinde özetlemeğe çalışalım:

1 — Önemli hâcetler için oluncak duâda, ma'nevî şerefi olan vakitleri fırsat bilmelidir. Senenin arefe, ay'ın Ramazan, haftanın cuma günleri ve gecelerde de seher vakitleri gibi. Cenabı Bârî «(O takvâyâ erenler) seharlarda Allahtan mağfiret isteyenlerdir.» (11) buyurur.

2 — Şerefi ve kadri Allah katında yüce olan hâdiseler ve hallerin oluş anları da duâların kabûlü için eşref lahzalardır. Cihad saflarının bulunduğu, yağmurun yağdığı, gönlün duâyâ iştiyak duyduğu, iftar edildiği secde olunduğu, ezan ve ikamet arası ile Ka'bei Muazzamanın müşâhade olunduğu anlarla farz namazların edâsını takibeden zamanlar işte bu cümledendirler.

3—Duâ edilirken abdestli, helâl ve makbul kazançlı, haramdan kaçınılmış bir halde olmalı ve yeni baştan tevbe edip afvü mağfiret niyâzından sonra hacet arz olunmalıdır. Dua, kusur veya hacetlerin bitirilmesi için ma'kul ve meşr'u bir talep ile olmalıdır.

4 — Duâ sırasında kibleye yö-

nelmeli, ellerin aralarını kibleye duâ olan semâyâ doğru iyice açarak kaldırmalı, candan ve ısrarla yalvarmalı ve duâyı üç defaya kadar tekrar da etmelidir. İstisna (yağmur duâsı)nda bazılarının yaptığı gibi semâyâ veya yere işaret şeklinde elleri döndürmek câiz olmadığı gibi, Hurûfilik ve Rukûmilik paralelinde izahlarla duâda elleri bitişik tutmak da uygun bir duâ şekli değildir. (12)

5 — Duânın en önemli edebî gizlilik, vekar ve sekinettir. Hamîdi Efendi Merhum «Duâda ihfa (gizlilik) vacip değilse lâekal menduptur» (13) buyurmaktadır. Bağırıp çağırarak duâ sınırını aşmış şikâyet ve nümayiş sınırına, ihlâs hududunu geçip riya hududuna girmektir. Hafif sesle duâ etmek, Kitabullahda bildirilmektedir. «Rabbimize yalvara yakara, gizlice duâ edin. Şu bir hakikattir ki: Allah haddi aşanları sevmez» (14). «Sesini alçalt. Seslerin en çirkini hakikat eşeklerin anırısıdır» (15) ve Zeke-riyyâ Peygamberden hikâyeten «O, Rabbine gizlice niyâz ettiği zaman» (16) buyurulmaktadır. Netekim sahih bir hadiste de efendimiz bağırarak duâ edenlere hitâben «Siz bir sağıra veya gâibe duâ ediyor değilsiniz. Şüphesiz işiten ve yakın olan (Allaha) duâ ediyorsunuz» (17) buyurmışlardır.

6 — Mühim âdâptan biri de duâda kâfiyeli, sec'li, yapmacık ve gayri tabii söz canbazlıklarından kaçınmaktır. Zira o makam fesâhat ve edebiyat satma makamı değil, ihtiyâc ve iftikâr (yokluk), zillet makamıdır. Hz. Aîşe (r.a.) validemiz: «Resulüllah duâden (en önemlisi talepleri) câmi (kelimesi az anlamı çok) olanını sever ve gayrisini bırakırdı» (18) buyuruyorlar.

Kelime azlığı ve anlam çokluğuna delil ve örnek olmak üzere Efendimizin duâlarından bazılarına bakalım: Hz. Enes (r.a.) den «Resulullah (s.a.v.) en çok (Allahım, bize dünyada (her şeyde en) güzeli, ahiretde de en güzel olanı ver ve bizi ateş azabından kuru duâsını ederlerdi» (19). Târik bin Eyyem (r.a.) den «Biri müslüman olduğunda Resulullah

(s.a.m.) ona namazı öğretir sonra şu şekilde duâ etmesini emrederdi: (Allahum, beni mağfiret et, bana rahmet et, beni hidayete erdir, bana afiyet ver ve beni rızıklandır.) buyururlardı.» (20) Hz. Ali (r.a.) de «Bana Resulullah (s.a.m.), (Allahum, beni hidayet ve istikamet üzere kul de) dedi» (21) buyurmuşlardır. Şehr bin Havşeb de «Ümmü Seleme (r.a.) ya: Ey mü'minlerin anası, sen yanında bulunduğun zaman Resulullah (s.a.m.)in en çok ettiği duâ ne idi? diye sordum. — En çok şu duâyı ederdi dedi: Ey kalpleri (delâletten hidayete) döndüren Allahım, dinin üzerinde kalbimi sâbit kıl» (22) buyurmuşlardır.

7 — Tazarru' (alçalış) ümid ve korku içinde bulunarak duâ etmekte şerâittendir. Duânın muhakkak kabul olunacağına veya ibadet, zikir olduğundan ecir getireceğine yakın hasıl ederek tam bir güven ve ümid ile yakarmak esastır. Şayet dilersen kabul et, denmez. Muhakkak şu emelime ulaştır demek bir emir de değil, reca ve niyâzdır. Zirâ, bu çukura düşenin yanındakine «Beni kurtar» demesi emir değil istek ve yalvarmaktır.

Duânın icabının husulünde acele etmekte caiz değildir. Ben şunu istedim, Rabbim vermedi denmez. Her duâ kabul olunur. Fakat, ya aynen zuhur eder, ya da ecr sebebi olur. Bu, hikmeti Rabbanî ve takdiri Süphaniye kalmıştır. Hz. Musâ ve Harun (a.m.) ların Fir'avn hakkındaki bedduâalarının zuhuru kırk yıl sonra olmuştur.

8 — Duâlara hamdü senâ, istigfar ve salâvatı şeriflerle başlayıp öyle bitirmekte âdâb cümlesindedir. Bunun en güzel örneği duâların efdali olan Fâtihai Şerifedir.

9 — Duâlardan valideyn ve bütün mü'minler için de hayırlı dileklerde bulunmalı, şöyle taamlar, köşkler, yemekler isterim gibi uygun olmayan fer'i ve fuzulî söz uzatmalarından çekinmelidir.

Bizatihi ma'siyet olan ve İlâhî rızaya aykırı düşen hususlar için duâ ise esasen caiz değildir.

Duâda talip ile istenen, el açılan arasındaki hal, şân ve nisbetin korunması zarurî olduğundan, mezkûr âdâba inkiyat da mühim bir şart ve mecburiyet olmuştur.

• Müslümanın Rabbisine iltica'de bulunurken hayırlı ve güzel isteklerine dost, sevgili, akraba, arkadaş ve bütün mü'minleri, hattâ hidayet dileği ile bütün beşeriyeti duâsından hisseyâb etmesi makbûldür. Bu, mü'minin diğergamlık, ferağat, vefa, merhamet, muhabbet, ihlas ve kardeşlik haslet ve hislerinin de bir tecelli ve isbâtıdır.

Kardeşine müslümanın, onun gıyabında ve itilâi olmaksızın duâ etmesinin yüceliğini Peygamber efendimiz şu hadisi gerifleri ile beyan buyuruyorlar: «Ebû'derda (r.a.)den (Müslümanın din kardeşine gıyabında (yapacağı) duâsı kabul olunur. (Duâ edenin) başı hizasında görevli bir melektir. O, kardeşine hayırlı duâ etikçe melek: âmin, sana da (isteğinin) misli verilsin der.» (23) tebşirâtını haber veriyorlar.

Bahsimizi Kur'anı Kerim'de zikredilen ve bizim için misal ve talim olmak gayesini de mütezammın olan duâ ayetlerinin zikri ile bitirelim: «Bizi doğru yola iletikten sonra kalplerimizi (haktan) saptırma. Bize kendi cânibinden bir rahmet ver. Şüphesiz bağış en çok olan sensin sen» (24). «Ey Rabbimiz, bize tarafından bir rahmet ver ve işimizden bizim için bir muvaffakiyet hazırla.» (25). «Rabbim benim göğsüme genişlik ver, işimi kolayla.» (Hz. Musa (a.m.) dan hikâyeten (26). «Ey Rabbimiz, kendimize yazık ettik. Eğer bizi bağışlamaz bizi esirgemezsen herhalde (maddî ve ma'nevî en büyük) zarar uğrayanlardan olacağız.» (27)

Elleri ağırsa da, dilleri kurusa da, dudakları yarısı da gönülleri uyumayan ve yaratıcısına yalvarmaktan gafil olmayan bir

kul olmanın yüceliğini gerçekten idrak etmek ve bu idrakin feyizle yaşayıp ölmek yegâne dileğimizdir ve öyle olmalıdır!...

ME'HAZLAR :

- (1) Hak Dini Kur'an Dili c. 1, s. 662.
 - (2) El-Bakara, 186
 - (3) El-Mü'min, 60
 - (4) El-A'raf, 180
 - (5) Kâzi Beyzavî'nin (ölümü: Tebrizde, 1282) Envârüttenzil ve Esrârütte'vil adlı tefsiri. s. 233, 1329 basımı.
 - (6) El-A'raf, 205
 - (7) El-A'raf, 55
 - (8) Delilül Fâtihin, c. 4, s. 269
 - (9) Ettergîp Vetterhip c. 3, s. 286 Hadis nu. 2385
 - (10) Aynı eser, aynı cilt, s. 288, Hadis nu. 2394
 - (11) Âli İmrân, 74
 - (12) Mehmet Es'ad Efendinin Dürrü Yekta Şerhi, s. 92, 1316 basımı. Fetâvâyı Âlemgiriyye (Hindiye) s. 163; Seyyid Ali Zadenin Şerhu Şir'atil İslâmî, s. 168
 - (13) Hak Dini Kur'an Dili, c. 3, s. 2194
 - (14) El-A'raf, 55
 - (15) Lukman, 19
 - (16) Meryem, 3
 - (17) Ebu Hâmid Muhammed bin Muhammed Elgazâlinin İhyaul Ulumuddin-i c. 1, s. 313. Mektebetüt Ticâriyyetül Kübra yayını. Hak Dini Kur'an Dili c. 3, s. 2194
 - (18) Delilül Fâtihin, c. 4, s. 270
 - (19) Aynı eser, aynı cilt, aynı sayfa.
 - (20) Aynı eser, aynı cilt, s. 271
 - (21) Aynı eser, aynı cilt, s. 275
 - (22) Aynı eser, aynı cilt, s. 289
 - (23) Delilül Fâtihin c. 4, s. 295
 - (24) Âli İmrân, 8
 - (25) El-Kehf, 10
 - (26) Tâhâ, 25-26
 - (27) El-A'raf, 23
- Not: Bu yazının hazırlanmasında me' hazlarda adı geçenlerden başka Afif Abdülfettâh Tabbâre'nin Ruhuddinül İslâmî adlı eserinden, Muhtasar Minhacül Kâsîdîn adlı kitaptan ve Nevevinin el-Ezkâr adlı eserinden istifade olunmuş, âyet meallerinde Kur'an-ı Hakîm ve Meâli Kerime bağlıdır. (R. A.)